

აბრაამ მამისტვალოვის
ერთი თარგმანის შესახებ

ABOUT ONE TRANSLATION
BY ABRAAM MAMISTVALOV

ეკატერინე ნავროზაშვილი
Ekaterine Navrozashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ბიბლიური პოეზია, „შირ ჰაშირიმი“, აბრაამ
მამისტვალოვი, ქართული თარგმანი, „ლექსთა ლექსი“.

Keywords: Biblical Poetry, “Shir Hashirim”, Abraam Mamistvalov, Georgian
translation, “The Poem of Poems”.

აბრაამ მამისთვალავის თარგმანის მიხედვით, „ლექსთა ლექსი“ (წიგნის ებრაული სახელწოდებაა „šir hašširím“, ხოლო ქართულში დამკვიდრებული ტრადიციული სათაურით – „ქებათა ქება“) „თანახის“ (ძველი აღთქმის) ერთ-ერთი წიგნია. ჟანრის თვალსაზრისით, იგი პოეტურ ნაწარმოებთა რიცხვს განეკუთვნება და 12 სხვა წიგნთან ერთად ძველი აღთქმის მესამე ნაწილში – „ქეთუვიმში“, ანუ წერილებში, ერთიანდება. როგორც იუდაისტურ, ისე ქრისტიანულ კანონში ტექსტი მოთავსებულია „სოლომონის იგავებისა“ და „ეკლესიასტეს“ შემდეგ, რომელთა ავტორობაც ისრაელის მესამე მეფეს, სოლომონს, მიეწერებოდა. ამ უკანასკნელ საკითხთან დაკავშირებით დღეისათვის გამოთქმულია განსხვავებული მოსაზრებები.

უნდა აღინიშნოს, რომ „ქებათა ქების“ ენა ბიბლიაში შემავალი პროზაული ტექსტებისგან განსხვავდება ლექსიკით, სიტყვათა სემანტიკით, ფორმითა და სინტაქსური რელაციებით. ტექსტი დიალოგებსა და მონოლოგებს შეიცავს და 8 თავისაგან შედგება.

წიგნი საინტერესოა არა მარტო ისტორიითა და განმარტებებით, არამედ – სხვადასხვა ენაზე შესრულებული თარგმანებითაც და მათ შორის – ქართული თარგმანებით. შეიძლება ითქვას, რომ ბიბლიის არც ერთი წიგნი არ თარგმნილა ქართულ ენაზე იმდენჯერ, რამდენჯერაც – „ქებათა ქება“. მეოცე საუკუნეში წიგნი ქართულ ენაზე თარგმნეს: გერცელ ბააზოვმა, ნათან ელიაშვილმა, გრიგოლ ფერაძემ, ზურაბ კიკნაძემ, იცხაკ დავიდმა, შალომ დავიდმა და აბრაამ მამისთვალავმა. „ქებათა ქების“ თოთოეულ თარგმანს განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ბიბლიურ წიგნთა ქართულად თარგმნის ისტორიაში.

მოსხენებაში განვიხილავთ წიგნის აბრაამ მამისთვალავისეულ თარგმანს, რომელიც 1994 წელს ისრაელში გამოიცა. წიგნი ორენოვანია, ერთვის მთარგმნელის წინასიტყვაობა და წიგნის ბოლოს შენიშვნების განმარტებები.

როგორც აღვნიშნეთ, ებრაულად წიგნს ეწოდება „šir hašširím“; აბრაამ მამისთვალავისავე განმარტებით, „ქებათა

ქება“ არ არის პოემის სათაურის ზუსტი თარგმანი, ებენ შოშანის ლექსიკონის მიხედვით, „šir“ განმარტებულია, როგორც: 1. სიტყვიერ-მუსიკალური ნაწარმოები (სიტყვები და მელოდია); 2. გართული ან გაურითმავი პოეტური ნაწარმოები, ხოლო თვით „შირ ჰაშირიმ“ – სახელწოდება პოეტური წიგნისა. ა. ე. გრაფოვის ბიბლიის ლექსიკონში „šir“ – ის ეკვივალენტად სიმღერა გვხვდება, შესაბამისად, ტექსტის სახელწოდების ზუსტი თარგმანია *სიმღერა სიმღერათა* ან *ღექსი ღექსთა*. რუსი ებრაელი მთარგმნელისა და მკვლევრის – იაკობ ეიდელკინდის მოსაზრებით, «Выражение «Песнь песней» означает «лучшая из песен», ანუ საუკეთესო სიმღერათა შორის. აბრაამ მამისთვალოვის განმარტებით, „ტექსტს სახობებო ლექსის მიმართულება აქვს და არა ხობებისა...“, ამიტომ მის შესატყვისად „ლექსთა ლექსი“ გამოიყენა. მიუხედავად იმისა, რომ „ლექსი“ ზუსტი შინაარსობრივი ეკვივალენტია ებრაული „šir“-ისა, სათაურში მაინც გვხვდება გარკვეული ტიპის ცვლილება, კერძოდ, წინადადების წევრები ინვერსიული წყობითაა წარმოდგენილი.

აბრაამ მამისთვალოვის თარგმანი შესრულებულია თეთრი ლექსით. აზრის უკეთ გადმოცემის მიზნით, ზოგიერთ მუხლში ფრჩხილებში მოცემულია და, შესაბამისად, დამატებულია სიტყვა-გამოთქმები. მაგალითად, პირველი თავის მეთხუთმეტე მუხლში: „დაგვიჭირეთ ეს მეღიები,/ჰატარ-ჰატარა მეღიები,-/მავნებლები ვენახებისა,/ ჩვენს ვენახებში კი (ჩანს) ისრიმი“, ან მეოთხე თავის მეთექვსმეტე მუხლში: „იფხიზლე (ქარო), ჩრდილოეთისა,/ და მოდი (ქარო), სამხრეთისაო...“ და ა.შ.

აბრაამ მამისთვალოვს სხვა დამატებებიც შეუტანია თარგმანში. მდედრობითი და მამრობითი სქესის გადმოცემის მიზნით, მუხლებს წამძღვარებული აქვს მოქმედ პირთა სახელები: მწყემსი, შულამითი. მოქმედ პირთა გამოყოფის ტრადიცია დასტურდება წიგნის უძველეს ხელნაწერებში – ოშკისა და საბას ბიბლიაში, თანამედროვე თარგმანებიდან – ნათან ელიაშვილის თარგმანში (ნ.ელიაშვილის თარგმანში ამ თვალსაზრისით დაშვებულია შეცდომები, არეულია მონოლოგის

წარმომთქმელ პირთა სახელები და როგორც თავად აბ. მამისთვალოვიც მიუთითებს, ზოგი ადგილი ბუნდოვანი დარჩა).

წარმოების მცირე მოცულობის მიუხედავად, მასში არაერთი ონომასტიკური ლექსიკური ერთეული გვხვდება. თარგმანის თეორეტიკოსთა განმარტებით, თარგმანში დასაშვებია საკუთარი სახელების თარგმანი, ტრანსკრიფცია და ტრანსლიტერაცია. აბ. მამისთვალოვის თარგმანში შენარჩუნებულია ებრაული ანთროპონიმებისა და ტოპონიმების ჟღერადობა. მთარგმნელს უმეტესად ტრანსკრიფცია-ტრანსლიტერაციის გზით გადმოაქვს სახელები: შელომო, შულამითი, ირუშალაიმი, ციონი და ა.შ.

მოხსენებაში განვიხილავთ, ასევე, ტექსტის სტრუქტურის მაორგანიზებელი საშუალებების თარგმანში გადმოტანის ხერხებს; ვისაუბრებთ, თუ როგორ დაძლია და შეძლო აბ. მამისთვალოვმა დედნისეული ყველა ამ თავისებურების თარგმანში გადმოტანა და შენარჩუნება.

ლიტერატურა:

გრაფოვი, ა.ე. – Grafov, A. E. (2019). Slovar' bibleyskogo ivrita. Moskva. [Графов, А. Э. Словарь библейского иврита. Москва].

ეიდელკინდი, ი. დ. – Eydel'kind, Y. (2014). Pesn' pesney. Perevod i filologicheskiy kommentariy k glavam 1-3. Rossiyskiy gosudarstvennyy humanitarnyy universitet. Institut vostokovedeniya Rossiyskoy akademii nauk. Orientalia et Classica: Trudy Instituta vostochnykh kul'tur i antichnosti. Vypusk 53. Moskva. [Эйделькинд, Я. Д. Песнь песней. Перевод и филологический комментарий к главам 1-3. Российский государственный гуманитарный университет. Институт востоковедения Российской академии наук. Orientalia et Classica: Труды Института восточных культур и античности. Выпуск 53. Москва].

მამისთვალოვი, აბ. (1994). „ლექსთა ლექსი“.

წერეთელი, კ. (2001). ბიბლიის ებრაული: გრამატიკა, ქრესტომათია, ლექსიკონი. თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

ნიბახაშვილი, გ. (2000). თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკის საკითხები. თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

According to Abraam Mamistvalov's translation, "The Poem of Poems" (the Hebrew name of the book is „šir hašširím"; the title traditionally widespread in Georgian is "The Song of Songs" (literally – "the Praise of Praise") is one of the books of the Old Testament "Tanakh". It is of poetic genre and, together with 12 other books, belongs to the third part of the Old Testament "Ketuvim" i.e. letters. Both in the Judaic and Christian canons, the text comes after "Solomon's Fables" and "Ecclesiastes", presumably written by Solomon, King of Israel. However, currently there are different opinions regarding this issue.

It should be noted that the language of "The Song of Songs" differs from the prosaic texts of the Bible in its vocabulary, word meanings, form and syntactic relations. The text embraces dialogues and monologues and consists of 8 chapters.

The book has interesting history and definitions. It has been translated into different languages, including Georgian, and the translations are of great interest as well. None of the Biblical books has been translated into Georgian as many times as "The Song of Songs". In the 20th century, the book was translated into Georgian by: Gertzel Baazov, Nathan Eliashvili, Grigol Peradze, Zurab Kiknadze, Yitzhak David, Shalom David and Abraam Mamistvalov. Each of these translations plays a significant role in the history of Georgian translation of Biblical books.

The paper analyzes Abraam Mamistvalov's translation of "The Song of Songs", published in Israel in 1994. The translation is preceded by the author's preface and appended with comments and definitions.

As mentioned above, the Hebrew title of the book is „šir hašširím". According to Abraam Mamistvalov, "The Praise of Praise" is not the exact translation of the poem's title. According to Even-Shoshan Dictionary, „šir" has the following definitions: 1. Verbal-musical work (lyrics and melody); 2. Rhymed or unrhymed work of poetry, whereas „šir hašširím" itself denotes a book of poetry. A. E. Grafov's Biblical Dictionary defines „šir" as a song. Hence, the exact

translation of the title of the text is *The Song of Songs* or *The Poem of Poems*. According to a contemporary Jewish scholar and translator Jacob Eidelkind, “The phrase “Song of Songs” means “The Best of Songs””. According to Abraam Mamistvalov, „the text is of eulogistic genre, but it is not praise...“. Therefore, Mamistvalov used the term “The Poem of Poems”. Although “a poem” is a precise semantic equivalent of the Hebrew word „šir“, there is a certain alteration in the title, namely, the members of the sentence are represented in an inverted order.

Abraam Mamistvalov’s translation is made in the form of blank verse. For the purpose of accurate translation of the idea, there are additional words and phrases given in brackets after some verses. For instance, Verse Fifteen, Chapter One: “Catch for us the Foxes / little foxes,-/that ruin the vineyards,/ our vineyards (that can be seen) in bloom”, or Verse Sixteen, Chapter Four: “Awake (the wind) of North/ and come (the wind) of South...” and so on.

Abraam Mamistvalov made other additions in his translation. In order to denote male and female sex, he gave the names of characters before each verse: shepherd, Sulamyth. Separate mention of characters seems to be a tradition, which is proved by the ancient manuscripts of the Book – the Bibles of Oshki and Saba, as well as a contemporary translation made by Nathan Eliashvili (in this regard, there are errors in N. Eliashvili’s translation: the names of characters who utter monologues are mixed up, and, as A. Mamistvalov notes, some parts of the text are unclear).

Although the text itself is not bulky, it contains ample onomastic vocabulary. According to translation theoreticians, proper names may be translated, transcribed or transliterated in the translation. In A. Mamistvalov’s translation, Hebrew anthroponyms and toponyms are preserved in their original form. The translator mostly offers proper names in transcribed or transliterated form: შელომო (Shelomo), შულამითი (Shulamyth), ირუშალაიმი (Jerusalem), ციონი (Zion) and so on.

The paper also analyzes the means used for the translation of structural elements of the text: alliteration, assonance, anaphora, anadiplosis and paronomasia; the paper underlines how the translator managed to cope with the difficulty of preserving all these peculiarities of the original text.

References:

- Grafov, A.E.** (2019). Slovar' bibleyskogo ivrita. Moskva . [The Dictionary of Old Hebrew. Moscow].
- Eidelkind, Y. D.** (2014). Pesn' pesney. Perevod i filologicheskiy kommentariy k glavam 1–3. Rossiyskiy gosudarstvennyy gumanitarnyy universitet. Institut vostokovedeniya Rossiyskoy akademii nauk. Orientalia et Classica: Trudy Instituta vostochnykh kul'tur i antichnosti. Vypusk 53. Moskva. [The Song of Songs. A Translation and a Philological Commentary on chapters 1–3. Russian State University for the Humanities. Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of Sciences. Orientalia et Classica: Papers of the Institute of Oriental and Classical Studies, Issue 53. Moscow].
- Mamistvalov, A.** (1994), „Leksta leksi“ [“The Poem of Poems”].
- Tsereteli, K.** (2001), Bibliis ebrauli: gramatika, krestomatia, leksikoni. Tbilisi: „Tbilisis universitetis gamomtsemloba“. [Biblical Hebrew: Grammar, Anthology, Dictionary. Tbilisi: “Tbilisi University Publishing- House”].
- Tsibakhashvili, G.** (2000). targmanis teoriisa da praktikis sakitkhebi. Tbilisi: “Tbilisis universitetis gamomtsemloba“. [Issues of the Theory and Practice of Translation. Tbilisi: “Tbilisi University Publishing-House”].